

Gaius Gracchus'un Politik Hedefleri ve Phrygia ile Lykaonia'nın Asia Eyaleti'ne Bağlanması

The Political Objectives of Gaius Gracchus and Annexation of Phrygia and Lycaonia to the Province of Asia

Murat TOZAN*

Öz

Phrygia ve Lykaonia bölgeleri Asia Eyaleti'nin kuruluş sürecinde (İ.Ö. 129-126) eyalete dahil edilmeyip Pontos ve Lykaonia krallıklarına verilmişti. Önceleri Pontos kralı V. Mithridates'in İ.Ö. 120 yılında öldüğü ve dolayısıyla Phrygia ile Lykaonia bölgelerinin İ.Ö. 119-116 yılları arasında Asia Eyaleti'ne bağlandığı düşünülmekteydi. Ancak antik edebi kaynaklardaki bilgilerin Çin kaynaklarındaki astronomik veriler ışığında yeniden değerlendirilmesi üzerine Pontos kralı V. Mithridates'in İ.Ö. 123/122 yılları civarında öldüğünün tespit edilmesi bu konuda daha akla yatkın bir senaryo öne sürülmesine imkan vermiştir. İ.Ö. 123/122 yılları Romalı halk tribunu Gaius Gracchus'un politik olarak gücünün zirvesinde olduğu yıllardı. C. Gracchus'un başlıca hedefleri topraksız köylüler sorunu için hazırladığı toprak yasasını (lex agraria) hayata geçirebilmek için hem Roma'da hem de eyaletlerde atlı sınıfını (equites) güçlendirerek Senato'ya karşı kendisine politik destek oluşturmak ve Roma hazinesinin gelirlerini arttırarak hazırlamış olduğu yasaya gelir kaynağı yaratmaktı. Buna göre Phrygia ve Lykaonia'nın İ.Ö. 123/122 yıllarında C. Gracchus'un politik hedefleri doğrultusunda Asia Eyaleti'ne bağlanmasıyla, hem eyaletteki gelirlerin toplamı hakkına sahip olan atlı sınıfı içerisindeki publicanuslara hem de Roma'daki hazineye daha fazla gelir kaynağı sağlanmış oluyordu.

Anahtar Kelimeler: Roma Cumhuriyeti, Hellenistik Anadolu, Asia Eyaleti, Pontos, Kappadokia

Abstract

Phrygia and Lycaonia was not incorporated to the province of Asia, during its foundation (129-126 B.C.), but handed over to kingdoms of Pontus and Cappadocia.

---

*Dr., Ege Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü

Previously it is suggested that Mithridates V of Pontus died in 120 B.C. and Rome annexed Phrygia and Lycaonia between 119-116 B.C. But after reassessment of the available information, in the light of astronomical data in the Chinese sources, determination of the death Mithridates V was around 123/122 B.C. paved the way for suggesting more plausible scenario. In years of 123/122 B.C. the tribune Gaius Gracchus was politically at the peak of his power. His main objectives were provide political support against the Senate by strengthening the equestrians (equites) both in Rome and in the provinces, in order to enforce his agrarian law (*lex agraria*) which he has proposed to settle the problem of landless peasants, and raising funds for his law by increasing the income of the treasury. Accordingly with the annexation of Phrygia and Lycaonia towards the political objectives of Gracchus it was created more sources of income both for the publicans in the equestrian order, who has right to collect revenues in the province and for the treasury in Rome.

Keywords: Roman Republic, Hellenistic Asia Minor, Province of Asia, Pontus, Cappadocia

133¹ yılında ölen Pergamon kralı III. Attalos'un krallığını bir vasiyetname ile Roma'ya bırakması² Roma'nın Anadolu'daki ilk eyaleti olan Asia Eyaleti'nin (*provincia Asia*) kurulması sürecinin başlangıcı olmuştur. Ancak Attalos'un vasiyetinin haberi Roma'ya ulaştığında kentte büyük bir iç karışıklık bulunuyordu. III. yüzyıl ortalarından itibaren gerek Kartaca ile gerekse Hellenistik doğudaki monarşilerle girişilen uzun süreli savaşlar Roma aristokrasisini güçlendirirken Roma ordusunun temel unsurunu oluşturan İtalya'nın kırsal kesiminde yaşayan küçük toprak sahibi Roma vatandaşların aleyhine sonuçlar doğurmuştu³. Çoğu köylünün toprağını satarak kentlere göç etmesi sonucunda özellikle Roma kentinde oluşan kalabalık bir işsizler ordusu Roma'nın sosyal ve politik hayatında büyük bir sorun oluşturmaktaydı⁴.

133 yılının halk *tribunusu* (*tribunus plebis*) Tiberius Gracchus, aristokrat sınıfının sahip olabileceği toprak miktarını sınırlayan; topraksız köylülere toprak ve gerekli malzeme sağlanmasını öngören bir toprak yasası (*lex agraria*) çıkararak bu soruna çözüm aramaya girişmişti⁵. Tam da bu sırada Pergamon kralı III. Attalos'un vasiyetnamesinin Roma'ya gelmesi bu gelişmeleri Roma'nın Anadolu politikasıyla ilişkili hale getirdi⁶. Çünkü Ti.

¹ Aksi belirtilmedikçe metinde geçen tüm tarihler İsa'dan Öncedir.

² Attalos'un vasiyetnamesi için bkz. Greenidge-Clay 1960, 11. Broughton 1959, 505. Daubner 2006, 19 v.d.

³ Boren 1977, 81 v.d. Linke 2005, 8 v.d.

⁴ Boren 1977, 58 v.d. Scullard 2011, 16 v.d. Linke 2005, 10 v.d.

⁵ Greenidge-Clay 1960, 1 v.d. Boren 1977, 82 v.d. Crawford 1978, 109 v.d. Linke 2005, 24 v.d. Scullard 2011, 22 v.d.

⁶ Plutarkhos, *Tiberius Gracchus* 14, 1 v.d.

Gracchus, çıkardığı toprak yasasının finansmanında kullanmak üzere Attalos'un vasiyetnamesini kabul eden bir yasa'yı halk meclisinden (*concilium Plebis*) geçirmeyi başardı⁷. Bu yasanın kabul edilmesi gerginliği daha da arttırdı, çünkü Roma'nın teamül anayasasına göre dış ilişkiler ve finansal konular, Senato'nun yetki ve sorumluluğundaki konulardı ve o zamana kadar kimse buna karşı gelmemişti⁸. Tiberius Gracchus kızgın senatörler tarafından öldürülse⁹ de onun çıkardığı yasa yürürlükte kaldı ve Senato bu doğrultuda Pergamon Krallığı topraklarının Roma eyaletine dönüştürülmesi için gerekli yasal düzenlemeleri gerçekleştirdi¹⁰.

Ancak Pergamon Krallığı toprakları üzerinde yeni eyaletin kurulması, Roma'nın düşündüğü kadar kolay olmadı. Pergamon kralı II. Eumenes'in gayrimişru oğlu Aristonikos, vasiyetnameye karşı çıkarak dört yıl boyunca (133-130) Roma'ya karşı koymuştu¹¹. Ayaklanmayı, yolladığı elçiler aracılığıyla bastıramayan Roma'nın Anadolu'ya gönderdiği orduya, Pergamon Krallığı içerisindeki kent devletlerinin yanı sıra Roma ile aralarında dostluk ve ittifak ilişkileri olan Bithynia kralı II. Nikomedes, Pontos kralı V. Mithridates ve Kappadokia kralı V. Ariarathes ile Paphlagonia hükümdarı Pylaimenes de askerlerinin başına geçerek destek vermişlerdi¹². Hatta bu krallardan Kappadokia kralı V. Ariarathes, 130 yılındaki çatışmalar sırasında *consul* Crassus ile birlikte hayatını kaybetmişti¹³. Bu çatışmaların ardından Aristonikos yakalanıp idam edilmiş, 129 yılı *consullarından* Manius Aquilius, eşliğindeki on kişilik elçiler heyeti (*decemviri*) ile birlikte Anadolu'ya gelerek 126 yılına kadar Pergamon Krallığı topraklarının Roma eyaletine dönüştürülmesi ile ilgilenmişti¹⁴.

Yeni kurulan eyalete Mysia, Troas, Aiolis, Ionia, Lydia bölgeleri, Karia'nın Maiandros Nehri'nin kuzeyindeki kısımları, Pamphylia ile

⁷ Plutarkhos, *Tiberius Gracchus* 14, 1 v.d. Livius, *Periochae* LVIII. Florus, *Epitomae* II 3, 1 v.d. Pseudo Aurelius Victor, *de Viris Illustribus* 64, 5. Krş. Orosius, *Historiarum* V 8, 4. Cicero, *de re Publica* III 29, 41. Greenidge–Clay 1960, 7 v.d.

⁸ Magie 1950, 147. Badian 1968, 21. Scullard 2011, 23 v.d. Daubner 2006, 40 v.d. Linke 2005, 33.

⁹ Plutarkhos, *Tiberius Gracchus* 14, 2 v.d.; 19, 3 v.d. Appianos, *Bellum Civile* I 2, 16. Velleius Paternulus, *Historia Romana* II 3, 1 v.d. Valerius Maximus, *Factorum et Dictorum* II 8, 7; III 2, 17; V 3, 2e. Florus, *Epitomae* II 3, 7.

¹⁰ *Senatus Consultum Popillianum de Pergamenis* ve diğer yasal düzenlemeler için bkz. *OGIS* 435 = *IGR* IV 301. Sherk 1969, 59 v.d., no. 11. Sherk 1984, 40 v.d., no. 40. Austin 2006, 434 v.d., no. 251. Liebmann-Frankfort 1969, 139. Wörrle 2000, 565 v.d.

¹¹ Aristonikos ayaklanması için bkz. örn. Magie 1950, 148 v.d. Collins 1978, 48 v.d. Daubner 2006, 53 v.d. Tozan 2011, 160 v.d.

¹² Bkz. Strabon, *Geographika* XIV 1, 38. Orosius, *Historiarum* V 10, 2. Eutropius, *Breviarium* IV 20, 1.

¹³ Iustinus, *Epitoma* XXXVII 1, 2; XXXVIII 2, 5. Magie 1950, 151. Collins 1978, 64; 67.

¹⁴ Bkz. Strabon, *Geographika* XIV 1, 38. *MRR* I 504 v.d.

bağlantı kuran yolun bulunduğu Phrygia'nın batısı ile Pisidia ve Pamphylia dahil edilmişti¹⁵. M'. Aquilius ve beraberindeki elçiler Pergamon Krallığı topraklarından Phrygia'nın *Büyük Phrygia* olarak adlandırılan doğu kısımları ile Lykaonia'yı Asia Eyaleti'ne dahil etmeyip, Phrygia'yı Aristonikos ayaklanmasının bastırılmasına yardım eden Pontos kralı V. Mithridates'e; Lykaonia'yı ise ayaklanma sırasında hayatını kaybeden Kappadokia kralı V. Ariarathes'in oğullarına bırakmışlardı¹⁶. Ancak 126 yılında Roma'ya dönen Aquilius, Phrygia'yı V. Mithridates'ten aldığı rüşvet karşılığında ona verdiği suçlamasıyla mahkemeye verilmişti¹⁷. Aquilius aklansa da krallara toprak dağıtımını konusundaki düzenlemesi Senato tarafından iptal edilmişti¹⁸. Dolayısıyla Aquilius'un Roma'ya dönmesinin ardından Phrygia ve Lykaonia'nın durumu konusunda bir belirsizlik ortaya çıkmıştı.

Bu sırada Tiberius Gracchus'un öldürülmesinin ardından Roma iç politikasındaki kamplaşma gittikçe keskinleşmekteydi¹⁹. Tiberius Gracchus öldürülse de onun toprak yasası yürürlükte kalmış, yasa gereği toprak dağıtımını ile ilgilenen üç kişilik komisyona Tiberius Gracchus'un yerine küçük kardeşi Gaius Gracchus geçmişti²⁰. 123 yılında öldürülen ağabeyi gibi halk *tribunusu* seçilen Gaius Gracchus'un politikası genel olarak ağabeyinin politikasının devam ettirerek topraksız köylülere toprak sağlamak idi²¹. Ancak ağabeyinin güçlü Senato sınıfı karşısında yalnız kaldığını gören C. Gracchus, Senato sınıfına karşı Roma'da gittikçe güçlenen atlıları (*equites*) kendi tarafında çekerek bir denge oluşturma yoluna gitti²². C. Gracchus bu amaçla 149 yılında halk *tribunusu* L. Calpurnius tarafından çıkarılan bir yasayla (*lex Calpurnia de repetundis*) kurulmuş olan ve Romalı magistratların, eyaletlerde yaptıkları usulsüzlük ve yolsuzluklarla ilgili

¹⁵ Bkz. Mitchell 1999, 20. Dmitriev 2005, 72 v.d. Daubner 2006, 197.

¹⁶ Iustinus, *Epitoma* XXXVII 1, 2; XXXVIII 5, 3. Appianos, *Mithridateios* VIII 57. Liebmann-Frankfort 1969, 148 v.d. Merola 1996, 274. Daubner 2006, 191. (Bithynia kralı II. Nikomedes ile Paphlagonia hükümdarı Pylaimenes'e herhangi bir toprak bırakıldığına dair elimizde net bir kanıt bulunmamaktadır.)

¹⁷ Appianos, *Mithridateios* VIII 57; *Bellum Civile* I 3, 22. Cicero, *in Caecilium* XXI 69; *pro Fonteio* XVII 38. Krş. Aulus Gellius, *Noctes Atticae* XI 10, 1 v.d. Cicero, *de Oratore* II 45, 188; 47, 194; 195. *MRR* I 509; 515. Magie 1950, 158; 1049, dn. 41. Greenidge-Clay 1960, 25. Kallet-Marx 1995, 110

¹⁸ Appianos, *Bellum Civile* I 3, 22; *Mithridateios* VIII 57. Magie 1950, 169. Liebmann-Frankfort 1969, 154 v.d.

¹⁹ Linke 2005, 43 v.d. Scullard 2011, 25 v.d.

²⁰ *MRR* I 495.

²¹ Bkz. Boren 1977, 85 v.d. Linke 2005, 51. Daubner 2006, 224 v.d. Scullard 2011, 27 v.d.

²² Roma'da Senato sınıfının ticaret ve devlet ihaleleriyle ilgilenmeleri yasak olduğundan ticaret, bankerlik, müteahhitlik, vergi tahsildarlığı gibi işlerle uğraşan ve Senato sınıfı dışındaki varlıklı kesimi oluşturan atlı sınıfının oluşumu ve gelişimi için, bkz. Henderson 1963, 61 v.d. Wiseman 1970, 67 v.d. Boren 1977, 65 v.d.

davalara bakan mahkemelerin (*quaestio de repetundis*) yapısını değiştiren bir yasa ıkardı²³. Gracchus tarafından çıkarılan yeni yasayla (*lex Sempronia iudiciaria*) eyaletlerdeki Senato sınıfına mensup magistratları ya da promagistratları yargılayan bu mahkemelerin jüri üyeliklerine Senato sınıfından kişilerin değil, atlı sınıfından Roma vatandaşlarının getirilmesi saęlandı²⁴. Gracchus bu hamleyle hem Roma'da hem de eyaletlerde atlı sınıfını güçlendirerek Senato'ya karşı bir dereceye kadar bir denge oluřturuyordu²⁵.

C. Gracchus'un bir diğer amacı ağabeyi gibi toprak yasasının finansmanını sağlamak ve bu doğrultuda Roma halkının gelirlerini arttırmaktı. Gracchus'un Roma halkının gelirlerini arttırmak konusundaki hassasiyeti ileriki satırlarda daha ayrıntılı olarak üzerinde duracağımız *Lex Aufeia* hakkındaki görüşlerini bildiren konuşmasının elimizdeki kısmında görülebilmektedir. Gracchus bu konuşmasında Roma halkının gelirlerini arttırmak gerekliliğini vurgulamaktaydı²⁶. C. Gracchus, bir yandan Roma halkının gelirlerini arttırırken diğer yandan atlı sınıfına ekonomik güç kazandırmak için Roma'nın o zamana dek egemen olduğu eyaletlerin en zenginini olan Asia Eyaleti'nin vergileriyle ilgili yeni bir yasa ıkardı²⁷.

C. Gracchus'un çıkardığı, *lex Sempronia de provincia Asia* olarak adlandırılan²⁸ bu yasayla doğrudan Roma egemenliği altındaki bölgede Roma tarafından uygulanan vergi sisteminde yöntem ve kapsam olarak köklü bir değişikliğe gidildiği görülmektedir. Yeni yasayla vergi sisteminin yönteminde yapılan değişikliğe göre, eyaletin kuruluşundan itibaren Asia'da görev başında olan *publicanus*ların eyaletteki vergi toplama hakkını artık Roma'daki *ensor* huzurunda yapacakları açık arttırmayla (*ensoria locatio*) belli miktarda parayı önceden hazineye ödeyerek beş yıllığına alacakları

²³ 149 yılı *Pleb Tribunusu* L. Calpurnius Piso Frugi'nin yaptığı yasal düzenlemeler sonucu kurulan bu mahkemeler için bkz., Boren 1977, 79. Sherwin-White 1982, 18. Williamson 2005, 301 v.d. Ayr bkz. *MRR* I 459.

²⁴ Bkz. Greenidge–Clay 1960, 34 v.d. Crawford 1978, 121 v.d. Sherwin-White 1982, 18 v.d. Badian 1972, 64 v.d. Boren 1977, 85. Henderson 1963, 70 v.d. Linke 2005, 55 v.d. Scullard 2011, 29; 325 v.d., dn. 31. Williamson 2005, 305.

²⁵ Badian 1972, 64 v.d. Scullard 2011, 29.

²⁶ Aulus Gellius, *Noctes Atticae* XI 10, 3. Greenidge–Clay 1960, 29. Hill 1948, 112. Kallet-Marx 1995, 118.

²⁷ Asia eyaletinin zenginliği: Cicero, *pro Lege Manilia* VI 14. Badian 1968, 47 v.d. Badian 1972, 63 v.d.

²⁸ Bkz. Williamson 2005, 459.

öngörülmekteydi²⁹. Bu yasa ile ayrıca vergiye tabi kesimlerin kapsamı arttırılmış ve eyaletin kuruluş sürecinde vergiden muaf tutulan Asia Eyaleti içerisindeki Yunan kent devletleri de vergiye tabi hale getirilmişlerdi³⁰.

Döneminin ünlü hatiplerinden olan Gaius Gracchus'un konuşmalarından elimize çok küçük bir parçası kalan bir kısmında onun Roma iç politikasındaki hedefleri adına dış politika ile de yakından ilgilendiği görülmektedir. C. Gracchus yukarıda sözü edilen *lex Aufeia*'ya ilişkin konuşmasında, bir grup politikacının yasaya karşı olan Bithynia kralı Nikomedes'ten, diğer bir grup senatörün ise yasayı destekleyen Mithridates'ten rüşvet aldığını ancak önemli olanın Roma halkının kazancı olduğunu belirterek her iki tarafa da karşı olduğunu belirtmektedir³¹. Söz konusu *lex Aufeia*'nın içeriği hakkında elimizde bir bilgi bulunmamaktadır ama Gracchus'un konuşmasının mevcut kısmından anlaşıldığı kadarıyla yasanın içeriği Nikomedes ile Mithridates arasında sorun olan bir toprak meselesiyle ilgiliydi³². Yukarıdaki satırlarda belirtildiği üzere 126 yılında Aquilius'un krallara toprak dağıtımını konusundaki düzenlemesinin Senato tarafından iptal edilmiş olduğu göz önüne alındığında göre *Lex Aufeia*'daki problemlili toprak parçasının büyük olasılıkla Phrygia olduğu anlaşılmaktadır³³.

C. Gracchus'un yukarıdaki konuşmasını bu bilgiler doğrultusunda yeniden değerlendirecek olursak karşımıza şöyle bir manzara çıkar: M'. Aquilius'un krallara dağıttığı topraklar ile ilgili düzenlemeler iptal edilince eskiden Pergamon Krallığı'na ait olan Phrygia ve Lykaonia bölgelerinin durumu konusunda bir belirsizlik ortaya çıkmış, Senato'da Bithynia kralı Nikomedes ve Pontos kralı Mithridates'ten rüşvet alan senatörler, bu bölgeler ile ilgili iki kraldan birinin yararına yeni bir yasal düzenleme için görüşürlerken C. Gracchus her iki tarafa da karşı çıkarak önemli olanının Roma halkının gelirleri olduğunu vurgulamıştı. C. Gracchus'un burada kast

²⁹ Bkz. Cicero, *II in Verrem* III 4, 12: *aut censoria locatio constituta est, ut Asiae lege Sempronia*. Krş. Scholia Bobiensia, *pro Plancio Feliciter* 31: *ut cum iis ratio putaretur lege Sempronia*. Ayr. bkz. Broughton 1959, 511 v.d. Greenidge–Clay 1960, 36. Badian 1968, 49. Badian 1972, 63. Daubner 2006, 226.

³⁰ Broughton 1959, 511 v.d. Liebmann-Frankfort 1969, 157. Kallet-Marx 1995, 112 v.d. Daubner 2006, 227 v.d. Scullard 2011, 34. Krş. Badian 1968, 48 v.d. Gruen 1986, 606 v.d. Ayr. bkz. Appianos, *Bellum Civile* V 1, 4.

³¹ Aulus Gellius, *Noctes Atticae* XI 10, 2 v.d. Greenidge–Clay 1960, 29. Hill 1948, 112 v.d. Kallet-Marx 1995, 110 v.d.

³² Kallet-Marx 1995, 110. Daubner 2006, 239.

³³ Bkz. Hill 1948, 112 v.d. Magie 1950, 1043 v.d., dn. 27. Liebmann-Frankfort 1969, 154 v.d., dn. 4. Crawford 1978, 120. Sherwin-White 1984, 94 v.d., dn. 2. Gruen 1986, 608, dn. 147. Kallet-Marx 1995, 110. Daubner 2006, 239 v.d.

ettiği açıkça Phrygia ve Lykaonia bölgelerinin krallara verilmesinden ziyade doğrudan Roma egemenliği sınırları içine dahil edilmeleri gerektiğidir³⁴.

Gracchus'un bu yöndeki politikası senatörler arasında da taraftar bulmuş olmalı ki bir süre sonra Phrygia'nın doğrudan Roma yönetimine dahil edildiğini görmekteyiz. Antik kaynaklardan Iustinus'ta geçen ifadeye göre Romalılar, Pontos kralı V. Mithridates'in ölmesi üzerine, yeni kral VI. Mithridates'in çocuk yaşta olmasını fırsat bilip Phrygia'yı onun elinden almışlardı³⁵. Iustinus'daki bu bilgiyi destekleyen daha somut bir kanıt Phrygia kentlerinden Synnada'nın bulunduğu günümüz Şuhut ilçesinin yaklaşık 30 km. güneydoğusundaki Arızlı köyünde bulunan bir yazıttır. Elde kalan kısımlardan bir *Senatus Consultum* olduğu anlaşılan yazıtta, adı tam olarak okunamasa da büyük ihtimalle kral V. Mithridates'in son gününe kadarki bütün yasal düzenlemelerin geçerli olduğu ve ilgili diğer konuların Asia'ya gönderilen elçiler tarafından kararlaştırılacağı belirtilmektedir³⁶.

Bu noktada Phrygia'nın doğrudan Roma egemenliği sınırları içine alındığı tarih konusunu ele almak yerinde olacaktır. Öncelikle Pontos kralı V. Mithridates'in ölüm tarihine bakacak olursak, antik edebi kaynaklarda bir saray entrikasına kurban giden kralın 123-119 yılları arasında bir tarihte öldüğüne dair farklı ve hatta çelişkili ifadeler bulunmakla birlikte, günümüz araştırmacıları arasında V. Mithridates'in 120 yılı dolaylarında öldüğü genel olarak kabul edilmektedir³⁷. Arızlı'daki *Senatus Consultum*'un tarihi ile olarak da yazıtta adı geçen Romalı magistrat Gaius Licinius Geta'nın görev yaptığı tarihler göz önüne alınarak iki olasılık üzerinde durulmaktadır³⁸. Buna göre bu *Senatus Consultum Licinianum* olarak adlandırılan bu belgenin ya Gaius Licinius Geta'nın 119 yılına tarihlenen *praetorluğuna*, ya da 116 yılındaki *consulluğuna* tarihlenmesi gerektiğinden, Phrygia'daki doğrudan

³⁴ Bkz. Liebmann-Frankfort 1969, 155. Glew 1977, 383, dn. 8.

³⁵ *Epitoma* XXXVIII 5, 3: 3 *Nam bellum quidem iam tunc secum ab illis* [VI. Mithridates] *geri coeptum, cum sibi pupillo maiorem Phrygiam ademerant, quam patri suo* [V. Mithridates] *praemium dati adversus Aristonicum auxilii concesserant*. Krş. Appianos, *Mithridateios* II 11-13; III 15; VIII 56-57.

³⁶ *JGR* IV 752 = *OGIS* 436 = Sherk 1969, 74 v.d., no. 13 = Greenidge-Clay 1960, 55. Sherk 1984, 53 v.d., no. 49.

³⁷ Bkz. Appianos, *Mithridateios* XVI 112. Plinius, *Naturalis Historia* XXV 6. Strabon, *Geographika* X 4, 10. Iustinus, *Epitoma* XXXVII 1, 6. Eutropius, *Breviarium* VI 12, 3. Orosius, *Historiarum* VI 5, 7. Cassius Dio, *Rhomaika* XXXVI 9, 4; XXXVII 10, 4. Memnon, *Peri Herakleias* 22, 2. Sallustius, *Historiae* V 5. Magie 1950, 194 v.d.; 1091 v.d., dn. 50. Liebmann-Frankfort 1969, 155. Drew-Bear 1972, 81. Glew 1977, 382 v.d. Harris 1979, 152. Kallet-Marx 1995, 240. Krş. Fotheringham 1919, 166. Ramsey 1999, 203 v.d. Arslan 2007, 73.

³⁸ *JGR* IV 752 = *OGIS* 436 = Sherk 1969, 74 v.d., no. 13 = Greenidge-Clay 1960, 55; II. 6 v.d. Γ]άιος Λικίνιος Ποπλίου [υιὸς Γέτας ...] Sherk 1984, 53 v.d., no. 49. Bkz. C. Licinius P. f. - n. Geta: *MRR* I 526 (*pr.* 119); 530 (*cos.* 116).

Roma yönetiminin başlaması da bu iki tarihten birinde gerçekleşmiş olduğu öne sürülmektedir³⁹.

Ancak daha sonraları astronomik verilere dayalı olarak ortaya atılan bir diğer görüşe göre ise Phrygia'nın geri alınması doğrudan C. Gracchus'un *tribunusluk* döneminde yani 123/122 yıllarında gerçekleşmişti⁴⁰. Antik edebi kaynaklardan Iustinus'un anlattığına göre VI. Mithridates'in gelecekteki başarılarını müjdeleyen tanrısal alametler olmuş, onun hem doğduğu hem de tahta geçtiği yılda gökyüzünde bir kuyruklu yıldız belirmişti⁴¹. J. K. Fotheringham, Iustinus'daki bu ifadeleri Çin yıllıklarındaki astronomik kayıtlar ile karşılaştırarak Mithridates'in doğum tarihi olarak 133, tahta çıkış tarihi olarak da 120 yılını önermişti⁴². Fakat J. T. Ramsey'in Çin yıllıklarındaki astronomik veriler üzerine daha fazla kaynağı inceleyerek yaptığı derinlemesine araştırmalar, Iustinus'ta geçen kuyruklu yıldızların ilkinin 135 ikincisinin 119 yılına tarihlenmesi gerektiğini ortaya koymuştur⁴³. Bu astronomik veriler antik kaynaklarda kralın doğum tarihi ve kraliyet süresi ile ilgili verilen bilgilere de uymaktadır. Genel olarak eserlerini Titus Livius'un tarih geleneğine göre yazan antik edebi kaynakların, 63 yılında öldüğü bilinen⁴⁴ VI. Mithridates'in öldüğünde 72 yaşında olduğunu belirtmeleri Iustinus'daki kralın doğum yılını müjdeleyen kuyruklu yıldızın 135 yılına tarihlenmesi ile tam olarak uyuşmaktadır⁴⁵. Muhtemelen Livius'tan başka kaynaklara dayanan Appianos ve Plinius'un verdikleri Mithridates'in 56/57 yıllık kraliyet süresi ise Iustinus'un tahta çıkış tarihinde ikinci kez görüldüğünü bildirdiği kuyruklu yıldızın 119 yılına tarihlenmesine uymaktadır⁴⁶.

Antik edebi kaynaklardaki ifadelerden Mithridates'in yaşından kraliyet süresi çıkarıldığında, Mithridates'in kral olduğunda 11-13 yaşları arasında

³⁹ C. Licinius P. f. Geta: *MRR* I 526 (*pr.* 119); 530 (*cos.* 116). 116 tarihi için bkz. Magie 1950, 169. Greenidge–Clay 1960, 55. Liebmann-Frankfort 1969, 155. Sherwin-White 1984, 96. 119 tarihi için bkz. Sherk 1969, 77. Drew-Bear 1972, 84 v.d. Krş. Kallet-Marx 1995, 242. Brennan 2000, 442; 470; 817, dn. 4. Arslan 2007, 79, dn. 350.

⁴⁰ Bkz. Ramsey 1999, 197 v.d. Daubner 2006, 236 v.d. Krş. Fotheringham 1919, 162 v.d. Gaius Sempronius Gracchus'un *tribunusluğu* için bkz., *MRR* I 513 v.d.; 517 v.d.

⁴¹ *Epitoma* XXXVII 2, 1 v.d.

⁴² Fotheringham 1919, 166.

⁴³ Ramsey 1999, 200 v.d.; 231 v.d.

⁴⁴ Bkz. Cicero, *de Provinciis Consularibus* XI 27. Cassius Dio, *Rhomaika* XXXVII 10, 4. Orosius, *Historiarum* VI 6, 1. Ramsey 1999, 203. Højte 2009, 121 v.d.

⁴⁵ 63+72= 135. Eutropius, *Breviarium* VI 12, 3. Orosius, *Historiarum* VI 5, 7. Krş. Sallustius, *Historiae* V 5. Cassius Dio, *Rhomaika* XXXVI 9, 4. Ramsey 1999, 203. Daubner 2006, 237.

⁴⁶ 63+56/57= 119/120. Appianos, *Mithridateios* XVI 112. Plinius, *Naturalis Historia* XXV 6. Ramsey 1999, 203 v.d. Daubner 2006, 237.

olduğu anlaşılmaktadır⁴⁷. Bu bilgilere Strabon'da geçen VI. Mithridates'in babası öldüğünde 11 yaşında Memnon'da ise 13 yaşında olduğuna dair bilgiler eklendiğinde durum karmaşıklaşmış gibi görünse de aslında daha kolay açıklanabilir hale gelmektedir⁴⁸. Biliyoruz ki V. Mithridates öldürülünce çocukları küçük yaşta olduğu için eşi kraliçe Laodike, Mithridates onu ve kardeşini saf dışı bırakana kadar ortak hükümdar olarak başa geçmişti⁴⁹. Buna göre Pontos kralı V. Mithridates Euergetes 123 ya da 122 yılında ölmüş, bu tarihten 119 yılına kadar VI. Mithridates Eupator, annesi ve erkek kardeşi ile ortak kral olarak hüküm sürmüştür, 119 yılında ise VI. Mithridates tek başına hüküm sürmeye başlamıştır⁵⁰. Dolayısıyla antik edebi kaynaklardaki VI. Mithridates'in kraliyet süresi ile ilgili farklı bilgiler muhtemelen bir kısım kaynakların Mithridates'in krallığının başlangıcı olarak annesi ve kardeşiyle ortak hükümdarlığının başladığı 123 (ya da 122) yılını, diğerlerinin ise onun tek başına kral olduğu 119 yılını başlangıç olarak almalarından kaynaklanıyor olmalıdır⁵¹.

Ramsey ayrıca 119 yılının VI. Mithridates'in tek başına kral olduğu yıl olduğunu birtakım nümismatik veriyle de desteklemektedir. Ona göre üzerinde kuyruklu yıldız ve Pegasos figürü bulunan Pontos kökenli bir grup sikke Mithridates'e aitti ve onun tek başına iktidara gelişini ifade etmekteydi⁵². Çünkü Iustinus'un Mithridates'in doğumunda ortaya çıktığını ve onun gelecekteki krallığını müjdelediğini belirttiği kuyruklu yıldız hakkındaki bilgiler ile Çin kaynaklarındaki bilgileri değerlendiren Ramsey, 119 yılında görülen bu kuyruklu yıldızın Pegasos takımı yıldızı üzerinde belirlediğini saptamıştır⁵³. Ayrıca Pegasos, diğer bazı sikkelerde de Mithridates'in kraliyet sembolü olarak görülen bir figürdür⁵⁴.

Pontos kralı V. Mithridates Euergetes'in ölüm tarihinin 123 veya 122 yılına tarihlenmesi Phrygia'nın doğrudan Roma egemenliği sınırları içerisine dahil edilmesi konusu ile doğrudan ilgilidir. Bu durum göstermektedir ki V. Mithridates, C. Gracchus'un *tribunusluğu* zamanında ölmüştü ve

⁴⁷ Bkz. Eutropius, *Breviarium* VI 12, 3. Orosius, *Historiarum* VI 5, 7 (72-60= 12). Appianus, *Mithridateios* XVI 112. Plinius, *Naturalis Historia* XXV 6 (69/68-57/56= 11 ya da 13). Krş. Ramsey 1999, 204. Arslan 2007, 77, dn. 340.

⁴⁸ Strabon, *Geographika* X 4, 10. Memnon, *Peri Herakleias* 22, 2.

⁴⁹ Strabon, *Geographika* X 4, 10. Memnon, *Peri Herakleias* 22, 2. *APR* III 185.

⁵⁰ Ramsey 1999, 233 v.d. Daubner 2006, 237. Krş. Dmitriev 2005, 84.

⁵¹ Ramsey 1999, 234. Daubner 2006, 237 v.d.

⁵² Ramsey 1999, 213 v.d.; 235; sikkeler için bkz. 245 v.d., fig. 1-2. Ayr. bkz. Daubner 2006, 238.

⁵³ Ramsey 1999, 219 v.d.; gökyüzü haritası için bkz. 250, fig. 6.

⁵⁴ Ramsey 1999, 223 v.d.; sikkeler için bkz. 251 v.d., fig. 7-9. Krş. McGing 1986, 84 v.d.; 93 v.d.

Phrygia'nın geri alınması doğrudan C. Gracchus'un politik olarak en güçlü olduğu dönemde, onun izlediği politika sonucu gerçekleşmişti⁵⁵. Böylece *Senatus Consultum Licinianum* 116 ya da 119'a değil, 123 ya da 122 yılına tarihlenmelidir. Önceleri kral V. Mithridates'in 120 yılında öldüğü kabul edildiği için C. Licinius Geta'nın *praetorluğunun* en geç 119 yılına tarihlenebileceği belirtiliyordu⁵⁶. Fakat bu yeni tarihlere göre C. Licinius Geta'nın *praetorluğunu* 123 ya da 122 yılına tarihlemek gerekmektedir. Hatta bu tarihlerden 122 yılı daha makul görünmektedir. Çünkü bir *praetorun* Senato'ya başkanlık edebilmesi için *consulların* Roma dışında bulunmaları gerekiyordu ve 122 yılı *consullarından* birinin Roma dışında savaşlar ile meşgul olduğu göz önüne aldığımızda C. Licinius Geta'nın diğer *consulun* da Roma dışında olduğu dönemde Senato'ya başkanlık ettiği düşünülebilir⁵⁷. Phrygia'nın geri alınmasının 122 yılına tarihlenmesi, Iustinus'daki ifadeyi daha açık hale getirir. Iustinus, Phrygia'nın VI. Mithridates'in elinden, o daha bir *pupillus* iken alındığını belirtir. Latince *pupillus* sözcüğü reşit olmamış, birinin vesayeti altında yaşayan bir erkeği belirttiği için bu ifade büyük olasılıkla onun babasının ölümünün ardından 119'da tek başına tahtı ele geçirene kadar annesinin vesayeti altında olduğu dönemi belirtiyordu⁵⁸.

V. Mithridates'in ölümü 120 ve *Senatus Consultum Licinianum* 116 yılına tarihlendiğinde aradaki dört senelik boşluğun nedenini açıklamak zorlaşmaktadır⁵⁹. Dolayısıyla Phrygia'nın geri alınmasının C. Gracchus'un gücünün doruğunda olduğu *tribunusluk* dönemine tarihlenmesi onun izlediği politikayla da uyumaktadır. Yukarıdaki satırlarda değinildiği gibi politik olarak, Senato'ya karşı atlı sınıfını güçlendirmeye çalışan C. Gracchus, bu doğrultuda gerek atlı sınıfının gerekse fakir halk yığınlarının gelirlerini arttırmak üzere bir politika izlemekteydi⁶⁰. Bu politika gereği Asia Eyaleti kentlerini vergiye tabi tutup bu vergileri toplama hakkını *publicanulara* veren C. Gracchus şimdi de Phrygia'nın geri alınmasını sağlayarak gerek atlı

⁵⁵ Ramsey 1999, 236 v.d. Daubner 2006, 239.

⁵⁶ Broughton, *MRR* I s. 526'da bir *praetorun consul* olabilmesi için aradan en az iki yıl geçmesi gerektiğini ön gören *Lex Villia Annalis*'e (bu yasa için bkz. Brennan 2000, 169 v.d.) atıfta bulunarak C. Licinius Geta'nın *praetorluğunun* 119'a tarihlenmesi gerektiğini belirtmektedir. Krş. Drew-Bear 1972, 84 v.d. Sherk 1969, 77. Kallet-Marx 1995, 242.

⁵⁷ Ramsey 1999, 238 v.d., dn. 151. 122 yılı *consulları* için bkz. *MRR* I 516. Krş. Brennan, Mithridates'in ölümü ile ilgili bu yeni tarihmeden habersiz olmakla birlikte C. Licinius Geta'nın *praetorluğunu* 119 yılına değil 120 yılı dolaylarına tarihlemektedir, bkz. Brennan 2000, 442; 470; 817, dn. 4.

⁵⁸ *OLD* 1521, s.v. *pupillus*. Ramsey 1999, 236.

⁵⁹ Bkz. Glew 1977, 385 v.d. McGing 1980, 41 v.d. Sherwin-White 1984, 96. Ramsey 1999, 237 v.d.

⁶⁰ Badian 1972, 64 v.d. Scullard 2011, 29.

sınıfının zenginleşme imkanlarını gerekse hazine gelirlerini arttırarak hazırladığı toprak yasasına daha fazla gelir kaynağı yaratmış oluyordu⁶¹.

Böylece *lex Aufeia* hakkındaki tartışmalar da daha iyi anlaşılacaktır. Manius Aquilius'un Pontos ve Kappadokia krallıklarına verilen topraklar ile ilgili düzenlemeleri iptal edilince, Pontos kralı V. Mithridates ve Bithynia kralı III. Nikomedes gönderdikleri elçiler aracılığıyla politikacılara rüşvet vererek Senato'dan kendileri lehine bir karar çıkartmak peşindeydiler. Ancak V. Mithridates'in ölüm haberi gelince kralın ardındaki çocuklarının küçük yaşta olmasını da fırsat bilen C. Gracchus, önemli olanın bu kralların çıkarlarından ziyade Roma halkının maddi çıkarları olduğu politikasını benimseyerek fakir halk kitlelerinin ve atlı sınıfının desteğini elde etmeye çalışmaktaydı⁶². Senato da muhtemelen halkın desteğini kendi tarafında çekmek için, C. Gracchus'a karşı atak olarak *Senatus Consultum Licinianum*'u kabul edip Phrygia'yı Asia Eyaleti sınırları içerisine dahil etmişti⁶³. Appianos, daha sonra 85 yılında Sulla'nın Mithridates'e yaptığı bir konuşmayı aktarırken Manius Aquilius'un Phrygia ile ilgili yaptığı düzenlemeler Senato tarafından iptal edildikten sonra, Phrygia'nın vergiye tabi değil, otonom ilan edildiğini belirtir⁶⁴. Ancak bu bilgi Phrygia'nın Asia Eyaleti'ne dahil edilip edilmediği konusuyla çelişmemektedir. Burada kast edilen bölgenin otonom olması durumu, bölgedeki kraliyet yönetiminin ortadan kaldırılıp bölge kentlerinin diğer Asia Eyaleti kentleri gibi kendi yasalarına tabi kılınmalarını ifade ediyor olmalıdır⁶⁵.

Sonraki dönemlere ait kanıtlar da Phrygia'nın Asia Eyaleti sınırları içinde olduğunu göstermektedir. Roma cumhuriyetinin son dönemlerine ve erken imparatorluk dönemine ait belgelerde Phrygia'daki Apameia (Dinar) ve Synnada kentleri Asia Eyaleti *conventus*ları içerisinde sayılmaktadırlar⁶⁶. Muhtemelen Phrygia, doğrudan Roma yönetimi sınırları içerisine katılır katılmaz burada da *conventus* sistemi gibi Roma yönetim sistemine ait unsurlar oluşturulmuştur. *Senatus Consultum Licinianum*'da bölgeye

⁶¹ Bkz. Ramsey 1999, 242 v.d. Krş. Liebmann-Frankfort 1969, 157 v.d. Drew-Bear 1972, 81. Glew 1977, 385 v.d. Sherwin-White 1984, 96.

⁶² Aulus Gellius, *Noctes Atticae* XI 10, 2 v.d. Greenidge-Clay 1960, 29. Hill 1948, 112 v.d. Kallet-Marx 1995, 110 v.d.

⁶³ Ramsey 1999, 243. Daubner 2006, 240. Ayr. bkz. Şekil 1.

⁶⁴ Appianos, *Mithridateios* VIII 57.

⁶⁵ Magie 1950, 169. Liebmann-Frankfort 1969, 157 v.d., dn. 7. Drew-Bear 1972, 82 v.d. Sherwin-White 1984, 96. Ferrary 2001, 102. Daubner 2006, 240.

⁶⁶ Bkz. Cicero, *pro Flacco* 68; *ad Atticum* 113 (V 20) 1; *ad Familiares* 70 (III 8) 2; 5. Plinius, *Naturalis Historia* V 105 v.d. Cottier *et al.* 2008, 60 v.d., l. 91. Engelmann-Knibbe 1989, 103 v.d. Witulski 2007, 43 v.d. Mitchell 1999, 23.

gönderildiği belirtilen elçiler heyeti⁶⁷, bölgenin Asia Eyaleti'nin bir parçası olarak düzenlenmesi için daha önce Manius Aquilius başkanlığından gönderilen elçiler gibi *conventus* sisteminin oluşturulması türünden idari altyapının hazırlanması ile ilgilenmiş olmalıydılar. Phrygia'nın Asia Eyaleti sınırları içinde olduğunu gösteren başka kanıtlar da vardır. Örneğin Livius'un kitabının özetlerinde, 88 yılına ait olayların anlatıldığı kısımda Phrygia, *provincia populi Romani* olarak tanımlanmaktadır⁶⁸. Phrygia'nın Asia Eyaleti'ne eklendiğinin dolaylı bir kanıtı da *lex de provinciis Praetoriis* olarak adlandırılan ve 100 yılına tarihlenen yasada Lykaonia'nın da doğrudan Roma egemenliği sınırları içerisinde olduğunu belirtilmesidir⁶⁹. Arada Phrygia olmaksızın Lykaonia'nın Asia Eyaleti sınırlarına dahil edilmiş olması pek mümkün görünmediğinden bu kanıt da Phrygia'nın Asia Eyaleti sınırları içerisinde olduğunu gösterir⁷⁰.

Lykaonia'nın 100 yılında Asia Eyaleti'nin bir parçası olduğunu bilmesi, bu bölgenin ne zaman ve hangi koşullar altında doğrudan Roma yönetiminin sınırları içine alındığı sorusunu akla getirir. Bu sorunun cevabını bulabilmek için öncelikle Asia Eyaleti'nin kuruluşunun ardından Kappadokia Krallığı'ndaki duruma göz atmak gerekir. Yukarıda değinildiği üzere Kappadokia kralı V. Ariarathes, Aristonikos'a karşı girişilen mücadelede Romalılara yardım ederken muhtemelen Crassus ile birlikte 130 yılında hayatını kaybetmiş, Aquilius ve elçiler heyetinin düzenlemeleri sırasında Ariarathes'in bu yardımına karşılık Lykaonia bölgesi onun çocuklarına verilmişti⁷¹. Fakat yine belirtildiği gibi Senato, Aquilius'un krallara dağıtılan topraklara yönelik düzenlemelerini iptal edince Phrygia gibi Lykaonia konusunda da bir belirsizlik ortaya çıkmıştı⁷². C. Gracchus'un *Lex Aufeia* hakkındaki konuşmasından bildiğimiz üzere Pontos Krallığı ile Bithynia Krallığı Senato'dan bu topraklar ile ilgili kendi çıkarlarına bir düzenleme yapılması için Roma'da çeşitli girişimlerde bulunurlarken Kappadokia'nın böyle bir girişim içinde olmadığı görülmektedir⁷³.

⁶⁷ IGR IV 752 = OGIS 436 = Sherk 1969, 74 v.d., no. 13 = Greenidge-Clay 1960, 55, l. 10: *πρεσβευταὶ εἰς Ἀσίαν διαβάντες*. Sherk 1984, 53 v.d., no. 49.

⁶⁸ Livius, *Periochae* LXXVII: *Phrygiam, provinciam populi Romani*...

⁶⁹ *I. Knidos* 31 = Hassal *et al.* 1974, 195 v.d. = Crawford 1996, 231 v.d., no. 12, *Knidos* III, ll. 23 v.d.; *Delphoi* B, l. 4. Sherk 1984, 59 v.d., no. 55. Ferrary 2001, 101 v.d. Dmitriev 2005, 86 v.d.

⁷⁰ McGing 1980, 41. Ferrary 2001, 102. Daubner 2006, 235.

⁷¹ Bkz. Strabon, *Geographika* XIV 1, 38. Orosius, *Historiarum* V 10, 2. Eutropius, *Breviarium* IV 20, 1. Iustinus, *Epitoma* XXXVII 1, 2; XXXVIII 2, 5; 5, 3. Appianos, *Mithridateios* VIII 57. Magie 1950, 151. Collins 1978, 64; 67. Liebmann-Frankfort 1969, 148 v.d. Merola 1996, 274. Daubner 2006, 191.

⁷² Bkz. Appianos, *Bellum Civile* I 3, 22; *Mithridateios* VIII 57. Magie 1950, 169. Liebmann-Frankfort 1969, 154 v.d.

⁷³ Aulus Gellius, *Noctes Atticae* XI 10, 3.

Kappadokia'nın belki de böyle bir girişim içerisinde olduğu fakat C. Gracchus'un babasının, V. Ariarathes ile kurduğu iyi ilişkiler sonucu iki aile arasındaki yakınlık dolayısıyla sessiz kalmış olduğu öne sürülmekle birlikte⁷⁴, görünen o ki Kappadokia Krallığı bu sırada Lykaonia meselesinden ziyade kraliyet ailesi içerisindeki problemler ile ilgilenmekteydi. Çünkü Iustinus'un aktardığına göre V. Ariarathes'in eşi, kraliçe Nysa, Ariarathes'in ölümünün ardından iktidarı ele geçirmek ve uzun süre iktidarını koruyabilmek için yaşları küçük olan altı oğlundan beşini öldürmüş ve sadece en küçüğünü sağ bırakmıştı⁷⁵. Fakat annelerinin çocuklarını vahşice öldürmesi üzerine kraliyet ailesinin akrabaları küçük yaşta VI. Ariarathes'i korumaları altına almışlardı ve kraliçe Nysa da bir süre sonra öldürülmüştü⁷⁶. Iustinus'un aktardığı bu olayın tarihsel gerçekliği araştırmacılar tarafından şüpheyle karşılanırsa da V. Ariarathes'in ölümü üzerine Kappadokia kraliyet hanedanı arasında çalkantılı bir dönemin yaşandığı açıktır⁷⁷. Nümismatik kanıtlar da hanedan içindeki bu problemleri gösterir. VI. Ariarathes'in hükümdarlığının ilk yıllarındaki sikkelerinin üzerinde annesi kraliçe Nysa ile birlikte portreleri bulunup adları yazmaktayken, daha sonraki sikkelerde sadece kendi portresi ve adı geçmektedir⁷⁸. Kappadokia'da çocuk yaşta bir kralın tahta olmasını fırsat bilen Pontos kralı V. Mithridates, Kappadokia'ya bir sefer düzenleyerek burayı işgal etmişti, ardından kızı Laodike'yi VI. Ariarathes ile evlendirerek bu krallık üzerinde hakimiyet kurmayı hedeflemekteydi⁷⁹.

Bu politik durumu göz önüne alarak yeniden Lykaonia'nın doğrudan Roma yönetimi sınırları içerisine alınma tarihi konusuna dönecek olursak, bu konudaki elimizdeki en sağlam verinin yukarıda sözü edilen 100 yılına tarihlenen *lex de provinciis Praetoriis* olduğunu görmekteyiz. Yasada Lykaonia'nın önceden olduğu gibi yine Asia valisinin *provinciası* dahilinde bulunduğu vurgulanması açıkça bölgenin bu tarihten önce Asia

⁷⁴ Bkz. Ballesteros-Pastor 2008, 49. *APR* III 72. Tiberius ve Gaius Gracchus'un babaları Tiberius Sempronius Gracchus'un 165 yılındaki Kappadokia Krallığı'nı da kapsayan elçiliği için bkz. *MRR* I 438. Gruen 1986, 580. Tiberius Sempronius Gracchus, bu elçilik faaliyeti sonrasında V. Ariarathes'in tahta çıkmasının ardından Roma ile dostluk ve ittifak kurmasında aracılık etmiş, Orophernes ile taht mücadelesinde Ariarathes'i desteklemişti, bkz. *APR* III 71; 195. Ballesteros-Pastor 2008, 48.

⁷⁵ Iustinus, *Epitoma* XXXVII 1, 4. Iustinus'ta kraliçenin adı Laodike olarak geçse de epigrafik ve nümismatik veriler kraliçenin adının Nysa olduğunu göstermektedir, bkz. *OGIS* 352. Callataÿ 1997, 190, pl. XLIV, no. M. McGing 1986, 73, dn. 29.

⁷⁶ Iustinus, *Epitoma* XXXVII 1, 5.

⁷⁷ Magie 1950, 202 v.d.; 1097 v.d., dn. 10. McGing 1986, 73.

⁷⁸ *APR* III 72. Magie 1950, 1097 dn. 10. McGing 1986, 73. Callataÿ 1997, 190 v.d., pl. XLIV.

⁷⁹ Appianus, *Mithridateios* II 10. Iustinus, *Epitoma* XXXVIII 1, 1. Memnon, *Peri Herakleias* 22, 1. Magie 1950, 194. Glew 1977, 383 v.d. Sherwin-White 1984, 105. McGing 1986, 37 v.d. Kallet-Marx 1995, 240.

Eyaleti'ne bağlanmış olduğunu gösterir⁸⁰. Yukarıda anlatılan C. Gracchus'un Roma hazinesinin gelirlerini artırmak ve *publicanus*ların faaliyet alanlarını genişletmek yönünde uyguladığı politika ile bu doğrultuda Phrygia'nın Asia Eyaleti'ne bağlanması; V. Ariarathes'in ölümünün ardından Kappadokia'daki sorunlar ve yeni kralın Pontos'ta olduğu gibi çocuk yaşta olması göz önüne alındığında Lykaonia'nın da C. Gracchus'un politikası doğrultusunda Phrygia'nın geri alınması sürecinde doğrudan Roma egemenliği sınırları içerisinde dahil edildiği söylenebilir⁸¹.

Lykaonia'nın doğrudan Roma yönetim sistemi içerisinde yer alması için gerekli düzenlemeler muhtemelen *Senatus Consultum Licinianum*'da Asia'ya gönderildiği belirtilen elçiler tarafından yapılmış olmalıdır. *Lex de provinciis Praetoriis* de geçen *eparkheia Lykaonia* (ἐπαρχεία Λυκαονία; Lat. *provincia Lycaonia*) tanımlamasından⁸² Lykaonia'nın ayrı bir eyalet olduğu anlamı da çıkabilmekle birlikte, bilindiği üzere *provincia* sözcüğü esas olarak bir Romalı memurun yetki alanını tanımlamaktadır⁸³. Dolayısıyla buradaki *eparkheia/provincia* sözcüğünün, Lykaonia'nın Asia valisinin yetki alanında olduğunu tanımlamak için kullanıldığı düşünülmektedir⁸⁴. Sonraki kanıtlar da Lykaonia'nın bir *conventus* olarak Asia Eyaleti sınırları içerisinde olduğunu göstermektedir. Plinius'ta ve *lex Portorii*'ye 17 yılında eklenen kısımda burası Asia Eyaleti'ne bağlı *conventus Lycaonia* olarak tanımlanmaktadır⁸⁵. İmparator Caligula (İ.S. 37-41) zamanına ait olan Didyma yazıtında bu *conventusu* temsilen gelen elçilerin Philomelion kentinden gelmesi ve Cicero'da geçen buradaki mahkemelere ilişkin ifadeler Lykaonia *conventusunun* merkezinin Philomelion (Akşehir) olduğunu göstermektedir⁸⁶.

⁸⁰ *I. Knidos* 31 = Hassal *et al.* 1974, 195 v.d. = Crawford 1996, 231 v.d., no. 12, *Knidos* III, II. 23 v.d.; *Delphoi* B, I. 4. Hassal *et al.* 1974, 211. Crawford 1996, 260 v.d.

⁸¹ Bkz. Harris 1979, 153 v.d. McGing 1980, 41. Sherwin-White 1984, 96 v.d. Daubner 2006, 240.

⁸² *I. Knidos* 31 = Hassal *et al.* 1974, 195 v.d. = Crawford 1996, 231 v.d., no. 12, *Knidos* III, II. 23 v.d.; *Delphoi* B, I. 4.

⁸³ Bkz. *OLD* 1506, s.v. *provincia*. Mason 1974, 45, s.v. ἐπαρχεία, 135 v.d.

⁸⁴ Hassal *et al.* 1974, 211. Crawford 1996, 261. Krş. Livius'un özetlerinde (*Periochae* LXXVII) 88 yılında Asia eyaletinin bir parçası olan Phrygia, *provincia populi Romani* olarak tanımlanmaktadır.

⁸⁵ Plinius, *Naturalis Historia* V 95: *Hos includit Lycaonia in Asiaticam iurisdictionem versa, cum qua conveniunt Philomelienses, Tymbriani, Leucolithi, Pelteni, Tyrienses*. *Lex Portorii Asiae*: Cottier *et al.* 2008, 60 v.d., I. 91: καὶ ἔξω διοικήσεως Λυκαονικῆς. Bkz. Engelmann-Knibbe 1989, 103 v.d. Mitchell 1999, 23, dn. 19.

⁸⁶ Witulski 2007, 44, I. 18: Πυλάδης Πανταλέοντος Φιλομηλεύς. Cicero, *ad Atticum* 113 (V 20) 1; Cicero, *ad Atticum* 114 (V 21) 9. *ad Familiares* 70 (III 8) 2; 5. Krş. Plinius, *Naturalis Historia* V 95: *Hos includit Lycaonia in Asiaticam iurisdictionem versa, cum qua conveniunt Philomelienses...* Ayr. bkz. Şekil 1.

Roma için gerek Phrygia'nın gerekse Lykaonia'nın doğrudan Roma egemenliği sınırları içerisine dahil edilebilmesinin hukuksal dayanağı da bulunuyordu. Çünkü Pergamon kralı III. Attalos'un vasiyeti gereği kralın mirasçısı olan Roma, tüm eski Pergamon Krallığı toprakları üzerinde tasarruf hakkına sahipti⁸⁷. Manius Aquilius'un krallara toprak dağıtımı ile ilgili düzenlemeleri iptal edilince Senato, C. Gracchus ve taraftarlarının yukarıda sözü edilen politik hedefleri gereğince üzerinde oluşan baskı üzerine vasiyetnameden kaynaklanan hukuksal hakkını kullanarak M^o. Aquilius ve elçiler heyetinin düzenlemelerinde eyalet sınırlarına dahil edilmeyen Phrygia ve Lykaonia'yı Asia Eyaleti'nin sınırları içerisine dahil etmişti. Böylece M^o. Aquilius'un Roma'ya dönüşünden birkaç yıl sonra yapılan bu yeni düzenlemeyle Pergamon Krallığı topraklarının tamamı doğrudan Roma yönetimi altına alınmış oldu.

Ancak C. Gracchus'un hedefleri doğrultusunda izlenen bu politika gerek *publicanus*ların her türlü zorbalığına maruz kalacak olan Asia Eyaleti içerisindeki kent devletlerinde gerekse çocuk yaşta Phrygia'nın elinden alındığını gören Pontos kralı VI. Mithridates'te Roma'ya karşı gelişecek olan nefretin tohumlarını atmıştır. C. Gracchus'un Roma vatandaşlarının çıkarlarını gözeterek izlediği bu politikaların bedelini yaklaşık 35 yıl sonra Batı Anadolu'daki 80.000 ila 150.000 Romalı canıyla ödeyecektir⁸⁸.

---

⁸⁷ Magie 1950, 169. Sherwin-White 1984, 97.

⁸⁸ Bkz. Valerius Maximus, *Factorum* IX 2, ext. 3. Memnon, *Peri Herakleias* 22, 9. Plutarkhos, *Sulla* 24, 4. Appianos, *Mithridateios* IV 23.

KAYNAKÇA VE KISALTMALAR LİSTESİ

- APPĪANOS, *Rhomaika*: Appian, *Roman History* I-IV. Ed. ve İng. Çev.: H. White. London 1912-1913.
- APR III: *Amici Populi Romani: Prosopographie der auswärtigen Freunde Roms/Prosopography of the Foreign Friends of Rome*. (APR 03 – 22.04.2010) Ed.: A. Coşkun. Waterloo 2010. [http://apr.uwaterloo.ca]
- ARSLAN 2007: M. Arslan, *Mithradates VI Eupator: Roma'nın Büyük Düşmanı*. İstanbul 2007.
- AULUS GELLĪUS, *Noctes Atticae*: Gellius, *Attic Nights* I-III. Ed. ve İng. Çev.: J.C. Rolfe. London 1927.
- BADĪAN 1968: E. Badian, *Roman Imperialism in the Late Republic*. Oxford 1968.
- BADĪAN 1972: E. Badian, *Publicans and Sinners: Private Enterprise in the Service of the Roman Republic*. Oxford 1972.
- BALLESTEROS-PASTOR 2008: L. Ballesteros-Pastor, "Cappadocia and Pontus, Client Kingdoms of the Roman Republic from the Peace of Apamea to the Beginning of the Mithridatic Wars (188-89 B.C.)". Şurada: *Freundschaft und Gefolgschaft in den auswärtigen Beziehungen der Römer (2. Jh. v.Chr.-1. Jh. n.Chr.)* Ed.: A. Coşkun. Frankfurt/M. 2008, 45-63.
- BOREN 1977: H. Boren, *Roman Society: A Social, Economic and Cultural History*. Lexington 1977.
- BRENNAN 2000: T.C. Brennan, *The Praetorship in the Roman Republic* I-II. Oxford 2000.
- BROUGHTON 1959: T.R.S. Broughton, "Roman Asia Minor". Şurada: *An Economic Survey of Ancient Rome* IV. Ed. T. Frank. Baltimore 1938. [New ed. New York 1959] 505-949.
- CALLATAÏ 1997: F. de CallataÏ, *L'histoire des guerres mithridatiques vue par les monnaies*. Louvain-la-Neuve 1997.
- CASSĪUS DĪO, *Rhomaika*: Dio Cassius, *Roman History* I-IX. Ed. ve İng. Çev.: E. Cary- H.B. Foster. London 1914-1927.
- CĪCERO, *Epistulae*: Cicero, *Letters to Atticus* I-IV/ *Letters to Friends* I-III. Ed. ve İng. Çev. D. R. Shackleton Bailey. London 1999-2001.
- CĪCERO, *Oratoria*: Cicero, *Orations* I-X [VI-XV]. Ed. ve İng. Çev. J. H. Freese *et al.* London 1927-1976.
- CĪCERO, *Philosophia*: Cicero, *Philosophical Treatises* I-VI [XVI-XXI]. Ed. ve İng. Çev. C. W. Keyes *et al.* London 1913-1933.
- COLLINS 1978: F. Collins III, "The Revolt of Aristonicus". Diss. Ph. D., University of Virginia 1978.

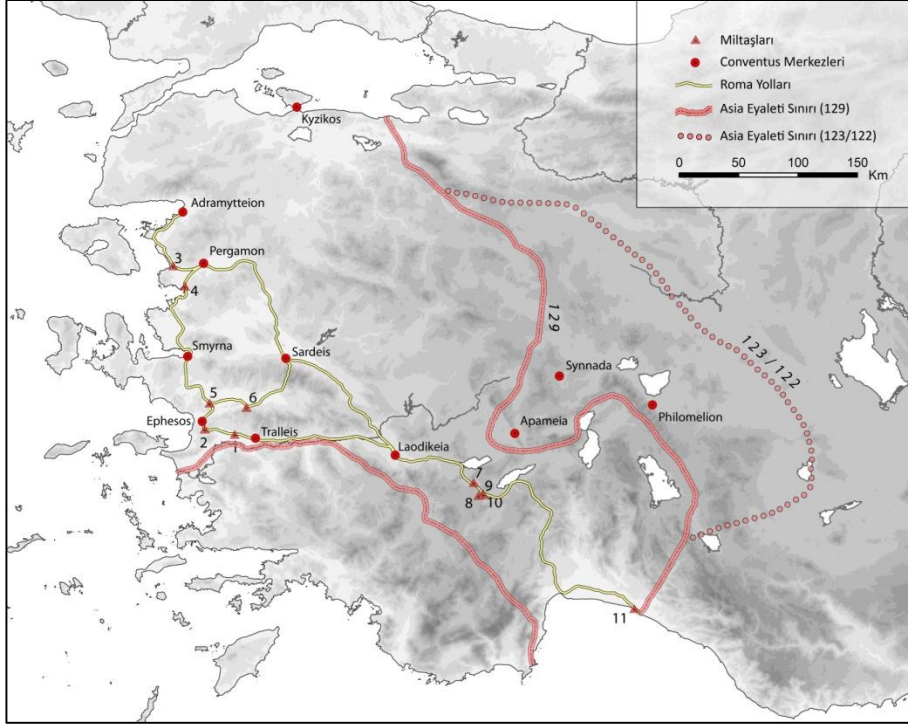

- COTTIER *et al.* 2008: M. Cottier – M.H. Crawford – C.V. Crowther – J.-L. Ferrary – B.M. Levick – O. Salomies – M. Wörrle (Edd.) *The Customs Law of Asia*. Oxford 2008.
- CRAWFORD 1978: M.H. Crawford, *The Roman Republic*. Fontana 1978.
- CRAWFORD 1996: M.H. Crawford (Ed.), *Roman Statutes I-II*. London 1996.
- DAUBNER 2006: F. Daubner, *Bellum Asiaticum: Der Krieg der Römer gegen Aristonikos von Pergamon und die Einrichtung der Provinz Asia*. München 2006².
- DMITRIEV 2005: S. Dmitriev, "The History and Geography of the Province of Asia during its First Hundred Years and the Provincialization of Asia Minor". *Athenaeum* 93 (2005) 71-133.
- DREW-BEAR 1972: T. Drew-Bear, "Three *Senatus Consulta* Concerning the Province of Asia". *Historia* 21 (1972) 75-87.
- ENGELMANN-KNIBBE 1989: H. Engelmann – D. Knibbe, "Das Zollgesetz der Provinz Asia: Eine neue Inschrift aus Ephesos" *Epigraphica Anatolica* 14 (1989) 1-206.
- EUTROPIUS, *Breviarium [Breviarium Historiae Romanae ab Urbe Condita]*: Eutropius, *Roma Tarihinin Özeti*. Ed. ve Çev.: Ç. Menzilioğlu. İstanbul 2007.
- FERRARY 2001: J.-L. Ferrary, "Rome et les cités grecques d'Asie Mineure au IIe siècle". Şurada: *Les cités d'Asie mineure occidentale au IIe siècle a.C.* Ed. A. Bresson-R. Descat. Bordeaux 2001, 93-106.
- FLORUS, *Epitomae [Epitomae de Tito Livio]*: Florus, *Epitome of Roman History*. Ed. ve İng. Çev.: E.S. Forster. London 1929.
- FOTHERINGHAM 1919: J.K. Fotheringham, "The New Star of Hipparchus and the Dates of Birth and Accession of Mithridates". *Monthly Notices of the Royal Astronomical Society* 79/3 (1919) 162-167.
- GLEW 1977: D.G. Glew, "Mithridates Eupator and Rome. A Study of the Background of the First Mithridatic War". *Athenaeum* 55 (1977) 380-405.
- GREENIDGE-CLAY 1960: A.J.H. Greenidge – A.M. Clay, *Sources for Roman History, 133-70 B.C.* Oxford 1960².
- GRUEN 1986: E.S. Gruen, *The Hellenistic World and Coming of Rome*. Berkeley 1986².
- HARRIS 1979: W.V. Harris, *War and Imperialism in Republican Rome 327 - 70 B.C.* Oxford 1979.
- HASSAL *et al.* 1974: M. Hassal – M.H. Crawford – J. Reynolds, "Rome and the Eastern Provinces at the End of Second Century B.C.". *The Journal of Roman Studies* 64 (1974) 195-220.

- HENDERSON 1963: M.I. Henderson, "The Establishment of the *Equester Ordo*". *The Journal of Roman Studies* 53 (1963) 61-72.
- HILL 1948: H. Hill, "The So-Called Lex Aufeia (Gellius xi. 10)". *The Classical Review* 62, 3/4 (1948) 112-113.
- HØJTE 2009: J.M. Højte, "The Death and Burial of Mithridates VI". Şurada: *Mithridates VI and the Pontic Kingdom*. Ed. J.M. Højte. Aarhus 2009, 121-130.
- IGR: *Inscriptiones Graecae ad Res Romanas Pertinentes* I-IV. Ed.: R. Cagnat et al. Paris 1911-1927.
- I. Knidos: *Die Inschriften von Knidos I [Inschriften griechischer Städte aus Kleinasien 41]*. Ed.: W. Blümel. Bonn 1992.
- IUSTINUS, *Epitoma [Epitoma Historiarum Philippicarum]*: Lat.: Iustinus, *Trogi Pompei Historiarum Philippicarum Epitoma*. Ed.: I. Iepp. Leipzig 1859. İng.: *Justin, Cornelius Nepos and Eutropius, Literally Translated, with Notes and a General Index*. Çev.: J. S. Watson. London 1853.
- KALLET-MARX 1995: R.M. Kallet-Marx, *Hegemony to Empire: The Development of the Roman Imperium in the East from 148 to 62 B.C.* Berkeley 1995.
- LIEBMANN-FRANKFORT 1969: T. Liebmann-Frankfort, *La frontière orientale dans la politique extérieure de la République romaine : depuis le traité d'Apamée jusqu'à la fin des conquêtes asiatiques de Pompée (189/188-63)*. Bruxelles 1969.
- LINKE 2005: B. Linke, *Die römische Republik von den Gracchen bis Sulla*. Darmstadt 2005.
- LIVIUS, *Periochae: Livy, History of Rome: Summaries, Fragments, Iulius Obsequens*. Ed. ve İng. Çev.: A.C. Schlesinger. London 1959.
- MAGIE 1950: D. Magie, *Roman Rule in Asia Minor to the end of Third Century after Christ*. I-II. Princeton 1950.
- MASON 1974: H.J. Mason, *Greek Terms for Roman Institutions: A Lexicon and Analysis*. Toronto 1974.
- MCGING 1980: B.C. McGing, "Appian, Manius Aquilius and Phrygia". *Greek, Roman and Byzantine Studies* 21 (1980) 35-42.
- MCGING 1986: B.C. McGing, *The Foreign Policy of Mithridates VI Eupator, King of Pontus*. Leiden 1986.
- MEMNON, *Peri Herakleias*: Yun. ve Fr. Çev.: Memnon, *Histoire d'Héraclée*. Oeuvre numérisée par Marc Szwajcer. [<http://remacle.org/bloodwolf/erudits/photius/memnon.htm>] İng. Çev.: Memnon: *History of Heracleia*. [<http://www.attalus.org/translate/memnon1.html>]

- MEROLA 1996: G. Merola, "Il Monumentum Ephesenum e l'organizzazione territoriale delle regioni asiatiche". *Mélanges de l'Ecole française de Rome: Antiquité* 108 (1996) 263-297.
- MITCHELL 1999: S. Mitchell, "The Administration of Roman Asia from 133 BC to AD 250". Şurada: *Lokale Autonomie und römische Ordnungsmacht in den kaiserzeitlichen Provinzen vom 1. bis 3. Jahrhundert*. Ed. W. Eck. Oldenbourg 1999, 17-46.
- MRR: T.R.S. Broughton, *The Magistrates of the Roman Republic*. I-III. New York 1951-1986.
- OGIS: *Orientalis Graeci Inscriptiones Selectae* I-II. Ed.: W. Dittenberger. Leipzig 1903-1905.
- OLD: *Oxford Latin Dictionary*. Ed. A. Souter et al. Oxford 1968.
- OROSIUS, *Historiarum [Historiarum adversus paganos libri VII]*: Lat.: Pavli Orosii *Historiarum Adversum Paganos Libri VII*. Ed.: C. Zangemeister. Leipzig 1889. İng.: Paulus Orosius, *The Seven Books of History against the Pagans*. Çev.: R.J. Deferrari. Washington 1964.
- PLİNİUS, *Naturalis Historia*: Pliny, *Natural History* I-X. Ed. ve İng. Çev. H. Rackham et al. London 1944-1962.
- PLUTARKHOS, *Bioi Paralleloi*: Plutarch, *Lives* I-XI. Ed. ve İng. Çev.: M. Perin. London 1914-1926.
- PSEUDO AURELIUS VICTOR, *de Viris Illustribus*: Lat.: Pseudo-Aurelius Victor, *De viris illustribus urbis Romae*. Ed.: F. Pichlmayr. Leipzig 1911. Fr.: Pseudo-Aurelius Victor, *Les Hommes Illustres de la Ville de Rome*. Çev.: M.-P. Arnaud-Lindet. 2004. [http://www.forumromanum.org/literature/aurelius_victor/illustrf.html]
- RAMSEY 1999: J.T. Ramsey, "Mithridates, the Banner of Ch'ih-yu, and the Comet Coin". *Harvard Studies in Classical Philology* 99 (1999) 197-253.
- SALLUSTIUS, *Historiae*: Lat. C. *Sallusti Crispi Historiarum Reliquiae*. Ed.: B. Maurenbrecher. Leipzig 1891. İng.: Sallust, *The Histories* II. Çev.: P. McGushin. Oxford 1994. [<http://www.attalus.org/translate/sallust.html>]
- Scholia Bobiensia: *Scholia in Ciceronis Orationes Bobiensia*. Ed.: P. Hildebrandt. Leipzig 1907.
- SCULLARD 2011: H.H. Scullard, *From the Gracchi to Nero: A History of Rome from 133 B.C. to A.D. 68*. Oxford 2011⁶.
- SHERK 1969: R.K. Sherk, *Roman Documents from the Greek East: Senatus Consulta and Epistulae to the Age of Augustus*. Baltimore 1969.
- SHERK 1984: R.K. Sherk, *Rome and the Greek East to the Death of Augustus*. Cambridge 1984.

- SHERWIN-WHITE 1982: A.N. Sherwin-White, "The *Lex Repetundarum* and the Political Ideas of C. Gracchus". *The Journal of Roman Studies* 72 (1982) 18-31.
- SHERWIN-WHITE 1984: A.N. Sherwin-White, *Roman Foreign Policy in the East 168 B.C. to A.D. I*. London 1984.
- STRABON, *Geographika*: Strabo, *Geography* I-VIII. Ed. ve İng. Çev.: H. L. Jones. London, 1917-1932.
- TOZAN 2011: M. Tozan, "Aristonikos Ayaklanması Hakkında Son Zamanlarda Yayınlanan Belgeler ve Çeşitli Görüşler". *Uluslararası Bergama Sempozyumu (7-9 Nisan 2011) Bildiriler* I. İzmir 2011, 158-178.
- VALERIUS MAXIMUS, *Factorum* [*Factorum et Dictorum Memorabilium*]: Valerius Maximus, *Memorable Doings and Sayings* I-II. Ed. ve İng. Çev.: D. R. Shackleton Bailey. London 2000.
- VELLEIUS PATERCULUS, *Historia Romana*: Velleius Paterculus, *Compendium of Roman History*. Ed. ve İng. Çev.: F. W. Shipley. London 1924.
- WILLIAMSON 2005: C. Williamson, *The Laws of the Roman People: Public Law in the Expansion and Decline of the Roman Republic*. Ann Arbor 2005.
- WISEMAN 1970: T.P. Wiseman, "The Definition of 'Eques Romanus' in the Late Republic and Early Empire". *Historia* 19 (1970) 67-83.
- WITULSKI 2007: T. Witulski, *Kaiserkult in Kleinasien: Die Entwicklung der kultisch-religiösen Kaiserverehrung in der römischen Provinz Asia von Augustus bis Antoninus Pius*. Göttingen 2007.
- WÖRRLE 2000: M. Wörrle, "Pergamon um 133 v. Chr.". *Chiron* 30 (2000) 543-576.

Şekil 1: Asia Eyaleti'nin Sınırları

